

Examen VWO

2022

tijdvak 1
maandag 16 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende vorstinnen staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Berberse koningin Dihya streed in Numidië tegen de islamitische legers die kort na de dood van de profeet Mohammed hun religie in Noord-Afrika wilden verspreiden.
- 2 De Keltische koningin Boudica voerde Britse stammen aan in een opstand tegen de Romeinen.
- 3 Farao Hatsjepsoet breidde het internationale handelsnetwerk van Egypte uit om de aanvoer van grondstoffen naar de vroeg-stedelijke gemeenschap Thebe te garanderen.
- 4 Hertogin Johanna van Brabant moest toezeggingen doen aan de burgers in haar hertogdom, waardoor Brabantse steden meer zelfstandigheid kregen.
- 5 Keizerin Meisho van Japan liet bij haar paleis een tuin aanleggen met grasvelden en grachten, onder invloed van de Hollandse stijl van tuinaanleg die kort tevoren via de VOC in haar land bekend was geworden.
- 6 Samen met haar echtgenoot, de Spaanse koning Philips II, vervolgde de Engelse koningin Maria Tudor de protestanten in Engeland.

- 2p **1** Zet deze vorstinnen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Twee gegevens over de waardering voor koningin Boudica (zie vraag 1):

- 1 Verhalen over Boudica waren tijdens de regeringsperiode van de Engelse koningin Elizabeth I (1533-1603) een populair onderwerp voor toneelstukken.
- 2 Toen in 1843 kunstenaars werden opgeroepen om een voorstel in te dienen voor fresco's voor op het parlamentsgebouw van Groot-Brittannië, zonden vijf kunstenaars een voorstel in met een afbeelding van Boudica.

- 2p **2** Geef voor beide periodes een verklaring voor de waardering voor Boudica, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een kenmerkend aspect van die tijd.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Volgens historici heeft de wijze waarop Marius het Romeinse leger leidt gevolgen voor het bestuur van de Romeinse Republiek.

- 4p **3** Ondersteun deze visie door:
- uit te leggen welke boodschap over zijn leiderschap Marius met de toespraak wil overbrengen aan de nieuwe rekruten, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron en
  - zonder bron aan te geven dat dit leiderschap van Marius een militair voordeel **en** een politiek gevaar met zich meebrengt voor de Senaat, het hoogste bestuursorgaan van de Romeinse Republiek.

De middeleeuwen

De Normandiërs veroverden in 1066 Engeland, waarna hun aanvoerder, Willem de Veroveraar, Engelse landerijen toewees aan Normandische edelen die mee hadden gestreden. De Normandiërs introduceerden daarna de *primogenituur*, de bepaling dat de oudste zoon alles erfde, terwijl eventuele dochters en jongere zonen werden uitgesloten van de erfenis.

Volgens historici ondersteunde de introductie van de *primogenituur* de invoering van het feodale stelsel.

- 3p **4** Ondersteun deze redenering door:
- aan te tonen dat Willem de Veroveraar het feodale stelsel invoerde in Engeland en
  - uit te leggen op welke wijze de *primogenituur* het functioneren van dit stelsel ondersteunde.

Een anekdote:

Vanaf 1252 verleende gravin Margaretha II van Vlaanderen privileges aan kooplieden uit Duitsland, Frankrijk en Spanje. De kooplieden mochten zich in de stad Brugge vestigen, betaalden minder tol, mochten huizen in de stad kopen en tegen gunstige voorwaarden kelders en pakhuizen huren. De poorters van Brugge verzetten zich aanvankelijk tegen haar besluit die privileges te verlenen.

- 3p **5** Licht deze anekdote toe door:
- aan te geven welke economische verandering Margaretha in Brugge bevorderde met het verlenen van de privileges en
  - te beredeneren welk economisch **en** welk politiek bezwaar de poorters van Brugge hadden tegen het verlenen van de privileges.

Gebruik bron 2.

Geestelijken als Van Heisterbach zijn positief over de *mulieres religiosae*, maar streven ernaar deze vrouwen in begijnhoven te laten wonen.

3p 6

Verklaar dit streven door:

- met bron aan te geven welke bijdrage de *mulieres religiosae* volgens Van Heisterbach kunnen leveren aan het religieuze leven van stedelingen en
- zonder bron uit te leggen welke ontwikkeling in de geloofsbeleving van stedelingen de geestelijkheid onder controle wil houden door de *mulieres religiosae* in begijnhoven te laten wonen.

Twee gegevens over pauselijke bullen (brieven):

1 In 1455 gaf paus Nicolaas V met de bul *Romanus Pontifex* de Portugese koning Alfonso toestemming om in de landen onder de Sahara (in Afrika) “over te gaan tot invasie en de opsporing, de gevangenneming en onderwerping van alle Saracenen (moslims) en heidenen en alle vijanden van het christelijke geloof (...) en hen aan eeuwige slavernij te onderwerpen”.

2 In 1493 schreef paus Alexander VI in de bul *Inter Caetera* dat een christelijke natie niet het recht had een land in te nemen dat al eerder door een andere christelijke natie was veroverd.

3p 7

Geef aan, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een verschillend kenmerkend aspect:

- welke ontwikkeling, die plaatsvond tijdens de middeleeuwen, paus Nicolaas V ondersteunde met zijn bul *Romanus Pontifex* en
- op welke ontwikkeling in de zestiende eeuw paus Alexander VI vooruit liep met de bul *Inter Caetera* en ten slotte
- welke ontwikkeling in de vroegmoderne tijd werd gerechtvaardigd met de bul *Romanus Pontifex*.

Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 3.

De stad Antwerpen neemt vanaf 1585 een belangrijke plaats in als onderwerp van propaganda tijdens de periode van de Opstand.

2p 8

Geef aan welke propagandaboodschap over Antwerpen hier wordt afgebeeld, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 4.

Henry Stubbe krijgt 200 pond van de Engelse koning voor zijn pamflet.

- 3p **9** Verklaar dat de koning voor dit pamflet betaalt door:
- aan te geven op welk kenmerk van het bestuur van de Republiek Stubbe kritiek geeft en
  - uit te leggen welke boodschap de Engelse koning juist in 1672 met het pamflet aan zijn onderdanen wil overbrengen.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais wil verlichte denkbeelden verspreiden.

- 3p **10** Ondersteun deze bewering door:
- met de bron uit te leggen welk verlicht denkbeeld wordt verwoord in dit toneelstuk en
  - zonder bron te verklaren waardoor een toneelstuk geschikt is voor de verspreiding van nieuwe denkbeelden.

Een anekdote:

De componist Mozart maakte van Figaro (zie bron 5) een opera. Hij veranderde de kritiek van het originele toneelstuk in kritiek op herendiensten. Voor keizer Jozef II was dit een voorwaarde om de uitvoering van Figaro goed te keuren.

- 2p **11** Toon aan, telkens met een verwijzing naar deze anekdote, dat Jozef II zowel een verlichte als een absolute vorst was.

Twee gegevens over de veroordeling van Olympe de Gouges:

- 1 In 1793 werd Olympe de Gouges ter dood veroordeeld na de publicatie van een pamflet waarin ze schreef dat de bevolking zou moeten kunnen kiezen welke staatsvorm Frankrijk zou moeten krijgen: een constitutionele monarchie of een republiek.
- 2 Een anonieme ooggetuige gaf kritiek op haar veroordeling, waarbij hij zei dat Olympe de Gouges gratie moest krijgen vanwege haar bijdrage aan de revolutie.

- 3p **12** Licht beide gegevens toe door:
- uit te leggen dat de inhoud van het pamflet voor de jakobijnen reden was Olympe de Gouges ter dood te veroordelen en
  - met een ander voorbeeld van het werk van Olympe de Gouges de mening van de ooggetuige dat zij had bijgedragen aan de revolutie te ondersteunen.

In het verdrag van Nanjing, dat Groot-Brittannië en China in 1842 sloten, stond: "Het is noodzakelijk en wenselijk dat Britse onderdanen een haven hebben waar zij naar behoefte hun schepen kunnen onderhouden als dat nodig is. Zijne Majesteit de keizer van China zal daarvoor het eiland Hongkong afstaan aan Hare Majesteit de Koningin van Groot-Brittannië."

Een bewering:

Het Verdrag van Nanjing was een gevolg van de politieke situatie in China en van het toenemende Britse imperialisme.

- 4p **13** Leg beide delen van de bewering uit, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar het verdrag.

Gebruik bron 6.

De standpunten van Mina Kruseman worden door feministen in de tweede helft van de negentiende eeuw deels bekritiseerd en deels nagestreefd.

- 4p **14** Leg uit, telkens met een verwijzing naar het betreffende standpunt:
- welke kritiek een deel van die feministen heeft op het eerste standpunt en
  - waardoor het tweede standpunt wel werd nagestreefd door die feministen.

Mina Kruseman (zie vraag 14) had een relatie met Frits Hoffman en kreeg met hem twee kinderen, zonder met hem in het huwelijk te treden. Ze verdiende haar inkomen door het houden van toespraken en voordrachten.

- 2p **15** Leg uit welk negentiende-eeuws ideaal voor veel vrouwen de reden was Mina Kruseman af te wijzen als rolmodel.

De volgende zes gebeurtenissen uit de geschiedenis van China staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Bokseropstand brak uit.
- 2 De modernisering van landbouw en industrie naar het voorbeeld van de Sovjet-Unie ging van start.
- 3 De Vier Moderniseringën werden ingevoerd.
- 4 De Volksrepubliek kreeg een eigen vertegenwoordiging in de Verenigde Naties.
- 5 De 4 Meibeweging ontstond.
- 6 Op en rond het plein van de Hemelse Vrede eisten demonstranten liberaliseringën.

- 2p **16** Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 7 en de gebeurtenissen van vraag 16.

De vijf fragmenten van bron 7 horen bij gebeurtenissen van vraag 16.

- 2p 17 Maak de juiste combinaties van bronfragment en gebeurtenis door achter elke letter van het bronfragment het cijfer van de gebeurtenis die erbij past te noteren. Noteer alleen letters en cijfers.
Let op: er blijft één gebeurtenis over.

Een anekdote:

Nadat in 1937 een voorstel was gedaan om alleen kiesrecht te verlenen aan Europese vrouwen in de Nederlandse kolonie Nederlands-Indië, zei mevrouw Hoogersteger-Camman van de *Vereniging voor Vrouwenkiesrecht*: "Wij zijn ervan overtuigd dat inheemse vrouwen er volledig achter staan om op dit moment actief kiesrecht toe te kennen aan die groep die tegen minder problemen aanloopt, namelijk de Europese vrouwen."

De discussie over vrouwenkiesrecht versterkte mogelijk het streven naar onafhankelijkheid in Nederland-Indië.

- 2p 18 Leg dit verband uit met deze anekdote.

Gebruik bron 8.

Stel: je doet onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog in Duitsland en je wilt deze bron gebruiken voor twee onderzoeksonderwerpen:

- 1 De bereidheid van de Duitse bevolking om hun land te verdedigen.
- 2 Het voeren van een totale oorlog in Duitsland.

Je concludeert dat de bron **minder** betrouwbare informatie bevat voor het eerste onderzoeksonderwerp en **meer** betrouwbare informatie voor het tweede onderzoeksonderwerp.

- 4p 19 Leg beide conclusies uit, telkens met een andere verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 9.

Twee gegevens over het stripboek *Kuifje in Congo*:

- 1 In 1946, terwijl Congo nog steeds een Belgische kolonie is, verandert Hergé in een nieuwe uitgave van het boek de les (zie bron) in een rekenles waarin Kuifje zegt: "We beginnen met een simpele som: wie kan me vertellen hoeveel 2+2 is?"
- 2 In 2011 vindt er een rechtszaak plaats in België over de vraag of de verkoop van *Kuifje in Congo* moet worden verboden wegens de inhoud.

- 2p 20 Geef een verklaring voor de verandering van de les die Kuifje geeft aan de Congolese kinderen **en** voor het plaatsvinden van de rechtszaak, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een verschillend kenmerkend aspect.

Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

In 1952 tekende Adenauer het 'Verdrag van Luxemburg', waarbij overeengekomen werd dat:

- 1 de Joodse staat Israël meer dan drie miljard mark kreeg; een betaling die bekend werd onder de naam *Wiedergutmachung* ('het weer goedmaken').
- 2 Israël het grootste gedeelte van de drie miljard mark moest besteden aan de aanschaf van West-Duitse goederen zoals schepen en treinen. Adenauer wilde de positie van de BRD in West-Europa verstevigen.

2p **21** Toon voor elk van beide afspraken aan op welke wijze deze moest bijdragen aan het verstevigen van de positie van de BRD in West-Europa.

Gebruik bron 10.

Stel: je doet onderzoek naar de opstand in 1953 in de DDR. Je wilt deze beschrijving van Semjonov als bron gebruiken, maar je twijfelt aan de betrouwbaarheid ervan.

4p **22** Licht je twijfel toe door telkens met een verwijzing naar de bron:

- aan te tonen dat Semjonov een communistische visie heeft op de oorzaak van de opstand en
- aan te tonen dat de beschreven instructies uit Moskou passen bij een totalitair regime en
- uit te leggen dat je twijfelt aan de betrouwbaarheid van de beschrijving van zijn eigen rol die Semjonov geeft in zijn memoires uit 1990.

Gebruik bron 11.

De behandeling van de Russische adviseurs zoals die uit de bron blijkt, heeft bedoelde en onbedoelde gevolgen voor China.

3p **23** Toon dit aan door:

- uit te leggen welk politiek gevolg door de regering van Mao wordt nagestreefd met de beschreven behandeling van de Russische adviseurs en
- aan te geven welk Chinees economisch beleid in die tijd hieronder heeft geleden.

Gebruik bron 12.

Een van de effecten van de Culturele Revolutie is het ontstaan van een persoonscultus rondom Mao.

2p **24** Leg uit dat de boodschap van deze poster hieraan bijdraagt.

Gebruik bron 13.

Een conclusie:

Uit deze bron blijkt dat de emancipatie van vrouwen een proces is.

- 4p 25 Ondersteun deze conclusie door, telkens met een andere verwijzing naar de bron, uit te leggen welke continuïteit **en** welke verandering in de positie van de vrouw vanaf de jaren 1950 plaatsvinden.

In 2002 vond een interview plaats met Inge Viett, een voormalig lid van de *Rote Armee Fraktion*, een groep die voortkwam uit de Baader-Meinhoff Gruppe. Twee uitspraken uit het interview waren:

- 1 Over haar jeugd op het West-Duitse platteland in de jaren 1950 zei Viett: "De mensen groetten elkaar nog met 'Heil Hitler'. Over de Tweede Wereldoorlog werd noch thuis, noch op school gesproken."
- 2 Over de toestemming die ze van de regering van de DDR kreeg om zich in de jaren 1980 in Oost-Duitsland te vestigen zei Viett: "Er was een basisovereenkomst: we hadden een gemeenschappelijke vijand."

- 2p 26 Toon voor elk van beide uitspraken van Viett aan dat deze paste bij een motief voor het verzet dat de Baader-Meinhof Gruppe pleegde.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.